

Femte roten, tomt 34

Kvarteret Kommerserådet

Första roten 1637–57v

Södra Stora Hamnen,

Andra roten 1657h–70

väster om Korsgatan

Bakgård 109

Elias Gans

1637–40: 5, 6, 5, 5 mtl, 1641–43: 3 mtl, 1644: 3 mtl

Han hade varit borgare redan i det hisingska Göteborg och var till konfessionen arminian. I Holland hade han sysslat med bokhålleri och på 1620-talet omtalas han som räntmästare i Göteborg. I Yrkesbeteckningen 1639 kallas han vinhandlare. Han var rådman i Göteborg 1627 till 1637, då han på grund av ålder och sjukdom ansågs vara ur stånd att sköta sin tjänst som rådman.

Elias Gantz fick obehag av att han gick i kontraborgen för Anthoni Posset för bebyggandet av Arent Peterssens gamla tomt öster härom (se 5.35).

Jacob van Dijcks arvinge *Gregorius van Dijck* måste låna medel för att burggreven (död den 10.12.1631) skulle få en värdig begravning. Det var just Elias Gantz, som i många år fick processa för att få betalt 306 daler och 24 öre kmt som han försträckt till vinet som serverats vid begravningen. Han gav den 7.2.1643 i rådhusrätten anvisning på de huseköpspengar *burggreven Daniel Langes* resterade med efter köpet av företrädaren Jacob van Dijks gård (belägen, där nu landshövdingehuset ligger). *Hans Carneij* påpekade, att han hade försträckt sal Jacob van Dijcks arvingar 100 rdr mot panträttighet i samma Jacob van Dijcks hus i avsikt att tillhandla sig huset och att han därför ansåg sig vara närmast att erhålla Langes huseköpspengar. Rätten förklarade, att Jacob van Dijcks arvingar icke hade rätt att tillträda hans kvarlåtenskap eller något därur för att till sin nytta föryttra något, förrän kreditorerna hade betalats. Den fann att Elias Gantz var närmast att erhålla Daniel Langes ovan omtalade resterande huseköpspenningar

Anthony Knipe fordrade den 23.2.1643 i RR 179 daler efter övergiven räkning och dom den 9 April 1635 av *Elias Gantz*, vars tjänare begärde skriftlig uppgift om Knipes pretention.

Elias Gantz hustru avled 1647 (begr. 22.1.1.1647) och han själv ett år senare (begr. 1.1.1648)

Hans hustru begravdes i januari 1647 och han själv i januari året därpå.

I gården inflyttade redan före makarnas död

Adam Herwegh

1641–43: 2, 4, 4 mtl, 1644: 3 mtl, 1645–48: 4 mtl, 1649–50: 6 mtl, 1651: 4 mtl, 1652–54: 3 mtl, 1655: 4 mtl, 1656, 1657v

Gift 1/ 17.12.1637 med *Altie Renderss* R1, begravd 17.2.1646; 2/ 15.4.1648 med *Maria Körninges* R1, begravd som änka 46 år gammal 8.6.1673.

Hans egen begravning återfinnes ej i Christine kyrkobok.

Den 18.11.1647 inlämnade Adam Herwegh till rätten två inventarier över sin avlidne faders Jacob Herweghs kvarlåtenskap. Det ena hade Jacob Herwegh själv med egenhand skrivit under sin livstid och det andra hade Påfwel Rockes sammanställt i goda mäns närvaro. Adam Herwegh sade sig inte ha mer med den efterlåtna egendomen att beskaffa än en av kreditorerna.

I kämnärsrätten den 26.10.1649 lovade Adam Herwegh att betala Sven Ingevaldsson de 61 gl, som denne hade att fodra av Mårten Lambrechtssons arvingar i Holland. Sedan skulle Adam Herwegh vara berättigad att uppbära de Mårten Lambrechtssons arvingar tillhöriga penningar, som fanns stående här hos stadsmajoren Jan de Könning som sin betalning ”igenom laglig arrest”.

15.1.1649: Adam Herweghs gård upbuden och såld till Samuel Loman för 150 rdr

3.5.1652: Adam Herweghs tomt till Anders Nilsson för 100 rdr. Huseköpspenning 3:- (Bör röra sig om andra tomter än denna.)

I rådhusrättsprotokollen infördes följande den 6.11.1648: ”Jag Adam Herwegh, borgare och invånare i Göteborg bekänner härmed för mig och mina arvingar att på underskrivna datum ha med Hans Spönman (i manus Strönnman) som fullmäktig för samtliga Hamburgska kreditorer till min sal fader Jacob Herwegh ha ingått full överenskommelse nämligen, att de för sin hela fordran på 772 rdr 6 SS lybsk skall jag ge 515 rdr in specie nästkommande år 1649 i augusti med 6% intresse för återstående tid.” Som ytterligare försäkring pantsatte Adam Herwegh sin sal faders tre hus, två på Holländaregatan och ett på Kungsgatan. Handlingen undertecknades underligt nog Göteborg den 9.11.1638.

31.8.1649 KR Adam Herwegh och *Anders Gunnarsson tullnär* skulle själva försöka förlika sig om 250 rdr härrörande från ett gårdsköp, som efter föregående ackord icke hade betalats av Anders Gunnarsson.

Peder Håkansson i Jönköping (fullmäktige *Joen Arfwedsson*) tvistade hösten 1650 med Adam Herwegh om 52½ skeppund stångjärn stående vid Göteborgs våg, som Adam Herwegh utan Peder Håkanssons vilja och vetskap skulle ha tagit till sig och bortsålt.

Herwegh ålades av rätten att på grund av Håkanssons skrivelse av dato 12.11.1650 betala Håkansson stångjärnet efter 7 rdr skeppundet. Ännu den 7.8.1651 måste rådhusrätten förordna *Jacob Merser*, *Söfring Nilsson* och *Didrich Strokirk* att tillse om Adam Herwegh hade fullgjort eller ej den emellan honom och Peder Håkansson fallna domen angående 52½ skeppund stångjärn.

Rådhusrätten förordnade den 1.12.1651 *Johan Saweland* och *Söfring Nilsson* att likvidera stridiga räkningar mellan Adam Herwegh och *Dirich Wästlan* (?).

Oluf Tolleson hade utan att varsko Adam Herwegh sålt en skuta till en Marstrandsborgare *Christen Rasmusson*, som Herwegh och Oluf stod i full handel och köp om. Oluf Tolleson sade vid rådhusrätten den 30.8.1655 RR, att han inte hade slutit något köp med Adam Herwegh, utan endast underhandlat med honom om skutan, *Christen Rasmusson* ansåg sig vara närmast till köpet eftersom han för länge sedan hade betingat sig skutan. Han begärde nu att rätten skulle ratificera köpet.

Adam Herwegh framvisade ett inventarium över skutan, som skepparen själv hade levererat honom för att han därigenom så mycket bättre se sitt köp. Deras avtal var, att Herwegh dagen däref-

ter skulle taga en timmerman med sig på skutan och göra dtt fullkomligt köpslut men under tiden försåldes skutan.

Rätten dömde: Alldenstund bevisligt var av att Oluf Tolleson överlevererat inventarium på skutan och att Oluf Tollesons själv bekänt sig ha givit dilation för att Adam Herwegh skulle hinna besikta skutan tillsammans med en timmerman, att Adam Herwegh hade stått i handel med Oluf Tolleson om skutan. Likväl hade Oluf Tolleson sålt skutan till Christen Rasmusson Adam Herwegh oåtvärad. Rätten fann därför skäligen, att Adam Herwegh, som först stod ("stogh") i handel med Oluf Tolleson efter det 11 Cap. köpmålabalken förblev ("blifwer wed") skutan för det pris Christen Rasmusson efter köpebrevets innehåll hade slutit och sedan skulle säljaren Olof Tolleson refundera Christen Rasmusson sin gjorda bekostnad efter mätismanna orden.

Johan Cootk engelsman hade till kämnärsrätten den 26.9.1655 instämt Adam Herwegh, som av honom hade köpt en "Poss" (påse, säck) malt och nu inte ville betala det- under förevändning att det hade varit fullt "mott" och odugligt. Om så var måste det ha blivit det sedan det kom in i Adam Herweghs hus. Adam Herwegh envisades med, att maltet var mottfullt och fördärvat innan det kom i hans hus, vilket han dock icke märkte förrän det var inkommet där och legat där ett tag. Även *Adolf Tack* hade fått något av samma malt, vilket han fann lika fullt av mott fördärvat. Herwegh inlämnade prov av maltet och sade, att han dagen efter han fått maltet i sitt hus hade tilltalat Cootk om det. Rätten dömde:

"Alldenstund det av inlämnat prov och Adolf Tacks givna bevis var uppenbart, att det ifrågvarande maltet icke var behållet gods utan fördärvat av mott (ohyra) varom Adam Herwegh dagen efter leveransen hade, tiilltalat Johan Cootk, dy måste säljaren Johan Cootk återtaga sitt fördärvade gods och själv behålla det och köparen Adam Herwegh befrias från sitt gjorda köp."

Den 12.10.1655 förordnade underrätten gode män Söfring Nilsson, Johan Saweland och *Gustaf von Ackern* mellan Adam Herwegh och *Ratke Seth*.

Det konstaterades 2 nov att Adam Herwegh enligt dessa gode mäns utspråk blev skyldig *Ratke* (*Rachin Seth*) och hans syskon (*sal Andres Seths barn*) 125 rdr 44½ öre, varemot Adam Herwegh fordrade kostpenningar för vad *Ratkes* moder hade förtärt hos Adam Herwegh(s föräldrar) för 30 år sedan, innan hon kom i äktenskap med *sal Andres Seth*.

Rätten dömde den 21 nov: Att alldenstund Adam Herwegh inte hade någon gensaga mot de 125 rdr 44½ öre måste han betala dem utan förhalande. Beträffande kostpengarna dömde rätten: att emedan Adam Herwegh icke hade inlagt någon räkning ur sin sin faders böcker, icke heller några andra skäl och bevis på dessa och nu 30 år hade förflutit under vilken tid flere räkningar växlats mellan hans *sal* föräldrar och *sal Andres Seth* upphävde rätten Adam Herweghs krav på dessa. Adam Herwegh appellerade genast till överrätten och skulle fullfölja detta inom 10 dagar.

Den 24 april och den 12 juni 1650 UR:

Sven Ingewaldsson contra Adam Herwegh. Tvisten gällde 4 alnar grönt kläde (här tecknas ett "u" med en sväng över) 7 gylden och ett stycke svart damast för 34 gylden som Adan Herwegh hade erhållit från *Mårten Lambertsson* i Amsterdam i Holland, vilket sedan är Swen Ingewaldsson till räkning fört och genom hans till *Mårten Lambertsson* utsände gods betalt.

Rätten: Eftersom Adam Herwegh hade sistlidna 26.10.1649 lovat att skola betala Swen Ingewaldsson 61 gylden för vilka han ifrån *Mårten Lambertsson* i Amsterdam har erhållit ovannämnda gods, som är fört Swen Ingewaldsson till räkning och betalt av honom, vilket Adam Herwegh till dato inte fullgjort. Han hade nu 4 gången kallats inför rätta men icke velat sig hörsamligen

inställa. Herweg dömdes betala inte barz de 61 gylden utan också rättegångskostnaderna och böter för sina 4 de fauter efter det 7 Kap. Rådhusbalken..

Adam Herwegh begärde den 6.6.1656 UR en riktig räkning av Didrik Strokirk.

Redarna i *heringebyssan Gylden Dufwan*

Fiskalen Olof Claesson var fullmäktig av samtliga redarna, som efter kontrakt hade utgivit sitt kapital och expenser till *Heringebyssan Gylden Dufwan* som de tillsammans Anno 1652 hade byggt i Holland. Han fordrade att de redare i heringbyssan skulle betala sina parter, som resterade med deras utlovade kapital därjämte använda expenser efter kontraktets lydelse. Han begärde i underrätten den 6–7 och 29.6.1656, att de senfärdiga skulle påläggas att betala

Dessa var:

Wälb Herr presidenten *Lars Broman*

Wälb *Hans Macklier* Def 3 ggn den 20 juni

Skyldig kapital 300 rdr–

expenser 15 rdr

M Jonas Torinius Def..... 2 ggr

Skyldig kapital 20 rdr

expenser 29 rdr

Wälb *Kirstin Bergengren*....skyldig expenser 6 rdr

Hustru *Cecilia von Lengerken*

Sal Bäfvenfäldts barn skyldig 19 rdr

Sal Niels Börgessons samtliga arvingar skyldiga 9 rdr

Adam Herwegh skyldig kapital 750 rdr

Cornelius Claesson Def.....1 närv. 7 juni

Rättens sentens brev: ”Alldenstund svarandena hade med berått mod frivilligen optingat och an-tecknat (anskrivit) sig för att bli participanter och redare uti bemälte Heringsbyssa. Och låtit an-teckna (anskriva), att de skulle derutinnan hålla och betala, var sina parter, som deras kontrakt utvisade, och svarandena icke hade fullgjort detta, utan blev därpå skyldiga Till vilket de uppräknade icke kunde neka. Därför måste de också finna sig i (vara förtänkte), att som deras kontrakt föreskrev de utan vidare förhalan fullkomligen avlägga och betala för deras antagne parter föreskrivne penningar. Sedan skulle de pro rata dela (njuta) med samtliga redarna, vad som helst dem därpå tillfalla kan

Och i de fall som svarandena efter laglig citation icke hade komparerat skulle de efter rättegångsordination för var gång de hava uteblivit dömas att böta 12 öre smt silvermynt.

Angående Wälb. Herr President *Lars Broman* och *Cornelius Classons* invändning, att de hade översänt och levererat betalning för sina parter, så måste de inom 6 veckors tid ifrån den 20 juni 1656 skaffa behörligt bevis ifrån samtliga redarnas kontrakterade faktor uti Amsterdam *Olof Danielsson* om att de hade betalt. Om detta icke skedde, skulle de då vara skyldiga utan längre uppehåll betala.”

Adolph Wench: se 5.22.

Petter Hall förklarade den 11.6.1722 sig vara skyldig till Herr Abraham Pettersson 300 d smt, vilka Herr Pettersson ärvt på sin hustrus vägnar efter sin svärfader timmermannen Sven Engelbrectssons på Kyrkogatan belägen (se 3.33, kv. Stadsmäklaren och Berg II:3–4, 251).

Elias Gantz gav den 7.2.1643 i rådhusrätten anvisning på de huseköpspengar *burggreven Daniel Langes* resterade med efter köpet av företrädaren *Jacob von Dijcks gård*. Han ville ha betalt för sin försträckning 306 daler och 24 öre kmt enligt räkning till vin på herr Burggrevens begravning. *Hans Carneij* påpekade, att han hade försträckt sal *Jacob van Dijcks* arvingar 100 rdr mot pant-rättighet i samma *Jacob van Dijcks* hus i avsikt att tillhandla sig huset och att han därför ansåg sig vara närmast att erhålla *Langes* huseköpspengar. Rätten förklarade, att *Jacob van Dijcks* arvingar icke hade rätt att tillträda hans kvarlåtenskap eller något därur för att till sin nytta föryttra något, förrän kreditorerna hade betalats. Rätten fann att *Elias Gantz* var närmast att erhålla *Daniel Langes* ovan omtalade resterande huseköpspenningar för att därur erhålla sin betalning.

1696 räntmästare *Paulin*

Inspektör *Paulins* änka 1710, 1715 tillsammans med *Capitein Ankercreutz* (lösöre 200). Hon skattade för hus 1 200, för lösöre 3 240.

13.7.1715: *P. Paulin*, i makens frånvaro *Eleonora Ancarcreutz*, *A. Christina Paulin* och *P. Paulin* på broderns *Erik Gustaf Paulins* vägnar erkände sig skyldiga överstelöjtnanten och kommandanten *Paul Lilliestam* 3 264 d smt. Pantsatte sal faderns och svärfaderns hus och gård vid Stora Hamnen med dess bakgård för 2 500 d smt plus hemmanet *Sageröd* för 580 d smt, plus gyllenläder, spegel med förgylld ram och ett holländskt nattbord med svart lackverk. *Lilliestam* kallas ”vår herr farbroder”.

Hilletan i Elgenstierna: Kyrkoherden i Markaryds och Hinneryds församlingar i Växjö stift *Eric Paulus* hade söner: 1) sonen *Petrus Paulinus*, kh i Hinneryd 1634, död 1669 med son *Paul Paulin*, tullinspektör i Hälsingborg, provincialinspektör i Göteborg, sedan i Riga: dennes son var ovanst. *P Lilliestam*, född i Göteborg, död ogift i Kalmar. Elgenstierna hänvisar till adl ätten *Hilletan*; 2) häradskrivaren i Västergötland *Magnus Paulin Hilletan*.

1717: Sal inspektören *Paulins* hus. *Kämmären Jonas Paulin*, pigan *Margareta*.

1720: Inspektör *E Paulins* änkefru

27.7.1720: Rådman *Paulin* hade ej ingått något nytt hyreskontrakt med Herr *Överste Zengerlein* för den skada skull, som huset under denna tiden tagit.

27.7.1724: Rådman *Johan Paul Paulin* tillkännagav, att han hade köpt sin avlidne faders vid Stora hamnen belägna tomt, varför den där beviljade auktionen inställdes.

Han kallas 1745 justitieborgmästare *Jean P. Paulin*.

Auktion 28.4.1748. Framlidne justitieborgmästaren *Paulins* hus och gård på Stora hamngatan emellan Herr *Johan Fredrik Bruhns* och fältskären *F Meister* värderat med målade dukstapeter uti fem rum och pappersdito i två rum samt 1 rum med gamla vävetapeter tillika med tvenne bjälkekällare i gården insattes till 2 580 d smt. Inropades av *kaptan von Döbeln* för framlidne justitieborgmästarens omyndiga barns räkning för 2 583 d smt.

1755: Fru Borgmästarinnan *Paulins* arvingar.

1765: Handelsman *Anthoni von Egmont*

1.8.1768: *Handelsman Olof Westerling* lät första gången uppbjuda ett på Stora Hamngatan på södra sidan emellan regemetsfältskären Fredrik August Meisters gård å östra och avlidne handelsman herr Johan Fredrik Bruuns änkas hus å västra sidan belägna hus och gård, som han köpt av supercargören Herr Johan August Paulin och handelsman Anthon von Egmont samt deas husturur den 18.7.1767 för 16 000 d smt. 60-penning betald med 533 daler 10 $\frac{2}{3}$ öre smt.

Olof Westerling fick burskap 2.12.1763 men blev ej medlem i HS förrän 14.10.1700. Han hade tjänat hos direktören vid Ostindiska Kompaniet Nicolus Salgren.

1785: Handelsman Olof Westerling et Compagn.

1790: Handelsman Olof Westerlings änka

Auktion 3.5.1791: Framlidne handelsman Olof Westerlings samtliga sterbhusdelägare änkefru *Catarina Westerling*, sonen *handelsbokhållare Olof Westerling*, mågen *handelsman Joseph Hall*, dottern *mademoiselle Catarina Regina Westerlings* vid Stora Hamnegatan i femte roten mellan regementsfältskär Weinbergs å östra och och handelsmannen John Smitts å västra sidan liggande fastigheter under nummer 34 belägna hus och gård utbjöds för 4 000 rdr specie. Till handelsbokhållare Olof Westerling för 3 420 rdr specie.

Auktion 30.4.1799: På begäran av sysslomannen i Herr Joseph Halls gäldbundna bo *Herrar Anders Schale* och *Joseph Gothén* utbjöds på auktion dennes under nr 34 vid Södra Stora Hamnegatan emellan regementsfältskär Weinbergs änkas å östra och och handelsmannen John Smitts hus och gårdar å västra sidan belägna hus och gård. Utropades för 6 666 rdr 32 d specie. Till David Airth genom mäklaren James Miln för 6 000 rdr. Uppbud 3.6.1799.

David Airth var född 1760 och avled i vattusot den 2.12.1807.

1800 talas om handelsbokhållare David Airths gård. Före antagandet i handelssocieteten den 27.9.1805 berättade han, att han hade tjänat i handeln här i 21 år men nu ville driva egen handel. Han fick burskap som handlande 19.11.1805. Efterlämnade enl bou 26.2.1808 grundmurade stenhuset 5.34, Stora Hamngatan och 4.109, Drottninggatan (bebyggd med stenhus och träbodur) 7 904 rdr banco. Gift 6.11.1801 med *Wilhelmina Charlotta Bratt*, f.9.11.1781, död 10.7.1845, dotter till *handl Benjamin Bratt*, född 1748, död 1787 och *Petronella Margareta Lauterbach* samt omgift 19.5.1809 med *handl Robert Dickson* (Berg II:1-2, 47). Denne kunde vid inträdet i handelssocieteten den 7.7.1808 hänvisa till att han varit engagerad på handelskontor i Göteborg först hos *amerikanske konsuln R J Gardiner*, sedan hos dennes efterträdare i beställningen avlidne Herr David Airth. Robert Dickson fick burskap den 24.9.1808.

Senare uppbud av 5.34

handelsbokhållare William Airth 29.6.1846